

Mensenhandel en mensensmokkel van vluchtelingen uit Oekraïne

Strategisch Intelligence Beeld

Expertisecentrum
Mensenhandel &
Mensensmokkel

- Terugkerend Europees beeld: uitgave 1
- Onderzoekperiode 24 februari 2022 tot 24 maart 2022
- Rubricering: openbare publicatie

Mensenhandel en mensensmokkel van vluchtelingen uit Oekraïne

Strategisch Intelligence Beeld

Zwolle, 24 maart 2022

Colofon

Het Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel (EMM) is een samenwerkingsverband van de Nationale Politie, de Koninklijke Marechaussee, de Nederlandse Arbeidsinspectie, de Immigratie- en Naturalisatiedienst en het Openbaar Ministerie.

Bij het EMM komen signalen van en strafrechtelijke onderzoeken naar mensenhandel en mensensmokkel samen en vindt vervolgens een vertaling plaats naar operationele, tactische en strategische producten aan de hand waarvan de partnerorganisaties hun strafrechtelijke of publiekrechtelijke bevoegdheden kunnen toepassen.

Copyright © 2022 EMM
Alle rechten voorbehouden

Inleiding

Aanleiding

Sinds 24 februari 2022, de dag van de Russische inval in Oekraïne, zijn naar schatting al meer dan drieënhalf miljoen mensen Oekraïne ontvlucht. Deze vluchtelingen verblijven vooralsnog hoofdzakelijk in buurlanden van Oekraïne,¹ maar de verwachting is dat indien de oorlog blijft voortduren en de vluchtelingenstroom nog grotere vormen aanneemt, de doorstroom naar Nederland en andere Europese landen zal toenemen. De vluchtelingenstroom betreft voornamelijk Oekraïense vrouwen en kinderen, maar er reizen ook veel derdelanders mee. Frontex stelde op 23 maart dat er in relatie tot de vluchtelingenstroom meer dan 300.000 derdelanders zijn gearriveerd in de Europese Unie (EU).²

Om de vluchtelingenstroom in goede banen te leiden, hebben de Europese Commissie en verschillende EU-lidstaten reeds een aantal maatregelen getroffen. Zo heeft de Europese Commissie een aantal operationele richtlijnen opgesteld die grensbewakers moeten helpen bij het uitvoeren van hun taken. Verschillende EU-agentschappen, zoals Europol, Frontex en de Asielagentschap van de Europese Unie (EUAA), bieden hierbij ondersteuning.³ Daarnaast heeft de Europese Commissie op 4 maart 2022 de *Temporary Protection Directive (2001/55/EG)*, opgesteld in 2001, geactiveerd. Deze richtlijn maakt het voor vluchtelingen uit Oekraïne met de Oekraïense nationaliteit, voor derdelanders (en staatlozen) die in Oekraïne een asielstatus hadden en voor hun familieleden, mogelijk om vrij te reizen binnen de EU. Lidstaten kunnen zelf besluiten om dit uit te breiden naar andere derdelanders met legaal verblijf in Oekraïne. Ook geeft deze richtlijn de vluchtelingen het recht op toegang tot onderwijs, sociale voorzieningen en de arbeidsmarkt. Elke EU-lidstaat dient uitvoering te geven aan deze Europese richtlijn, waartoe in verschillende lidstaten crisisteam en coördinatiegroepen zijn opgezet.⁴ Zo is in Nederland het Keten Crisisteam Migratie (KCM) geactiveerd dat bestaat uit vertegenwoordigers van elk van de bij het Topberaad aangesloten ketenpartners, en het mandaat heeft om bestuurlijk zwaarwegende besluiten te nemen die zien op de hele keten. Het KCM wordt geadviseerd door het Ondersteunend Keten Crisisteam Migratie (OKCM).

Het OKCM heeft zorgen geuit over het risico op mensenhandel en mensensmokkel van vluchtelingen uit Oekraïne. De kwetsbare positie van de vluchtelingen maakt het risico immers groter dat zij worden benaderd door mensensmokkelaars en dat zij slachtoffer worden van mensenhandelaren. De wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de eerdergenoemde richtlijn zal dit risico mogelijk wel beperken. Zo verwacht Europol, gezien de mogelijkheid voor het grootste deel van de vluchtelingen om vrij te reizen binnen de EU, geen significante toename van mensensmokkelactiviteiten.⁵ Daarnaast wordt er in Nederland, met betrekking tot het recht van de vluchtelingen uit Oekraïne op toegang tot de arbeidsmarkt, reeds gewerkt aan een aanpassing in het wettelijke kader die maakt dat er zicht gehouden kan worden op de werkzaamheden die de vluchtelingen uitvoeren, terwijl de vluchtelingen zich wel vrij kunnen bewegen op de arbeidsmarkt.

¹ UNHCR Data Portal.

² Frontex 23 maart 2022, UA Crisis Monitoring: Situational Update.

³ EC 4 maart 2022, Council Implementing Decision (EU) 2022/382.

⁴ EUAA 4 maart 2022, Situational Update: Rapid response by EU+ countries to address the needs of displaced people from Ukraine.

⁵ Europol 2 maart 2022, Preliminary Assessment: War in Ukraine: Potential impact on crime and terrorism in the EU.

Specifiek houdt deze aanpassing in dat de tewerkstellingsvergunning voor werkgevers die Oekraïners in dienst willen, komt te vervallen, maar de werkgevers wel de plicht krijgen om het te melden wanneer zij vluchtelingen uit Oekraïne in dienst nemen. Er wordt gestreefd om deze aanpassing per 1 april 2022 in te laten gaan.⁶ De zorgen en geruchten over mensenhandel en mensensmokkel blijven echter. Om zo goed mogelijk op de situatie in te kunnen spelen, heeft het OKCM het EMM gevraagd om maandelijks een Europees intelligencebeeld op te stellen ten aanzien van mensenhandel en mensensmokkel van vluchtelingen uit Oekraïne, zodat het OKCM waar mogelijk tot landelijke ketenbrede interventies kan komen.

Doelstelling

Het doel van dit maandelijks intelligencebeeld is om inzichtelijk te maken in hoeverre en op welke wijze er op Europees niveau sprake is van mensenhandel en mensensmokkel van vluchtelingen uit Oekraïne, zodat het OKCM en de partnerorganisaties van het EMM waar mogelijk tot gerichte interventies kunnen komen.

Onderzoeksmethode

Het EMM heeft dit intelligencebeeld opgesteld op basis van internationale en nationale informatie van haar partnerorganisaties. De onderzoeksperiode van dit eerste beeld betreft 24 februari 2022 tot 24 maart 2022.

Onderzoeksbevindingen

Nationaal

Voor dit eerste intelligencebeeld is op nationaal niveau ‘enkel’ gebruik gemaakt van informatie van de partnerorganisaties van het EMM: de Nationale Politie (NP), Koninklijke Marechaussee (KMar), Nederlandse Arbeidsinspectie (NLA) en Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Voor de volgende versies zullen ook externe instanties, zoals het Rode Kruis, CoMensha en VluchtelingenWerk Nederland, worden benaderd om relevante informatie op trendniveau in het intelligencebeeld mee kunnen te nemen.⁷

Nationale Politie

In de EMM-database, waarin doorlopend incidenten en/of opsporingsonderzoeken van de NP, KMar en NLA worden ingeladen die mensenhandel en/of mensensmokkel gerelateerd zijn, staan in relatie tot Oekraïners en de onderzoeksperiode twee registraties die afkomstig zijn van de NP. Deze registraties bevatten echter geen concrete signalen. Het EMM monitort ook de incidentcode “OEKR” in het registratiesysteem Basisvoorziening Handhaving (BVH) van de NP. Onder deze incidentcode zijn een aantal registraties opgenomen, waarin melding wordt gemaakt van verdachte gedragingen die zouden kunnen wijzen op mensenhandel. Zo is er een incident over een man die in Nederland een vrouw afkomstig uit Oekraïne heeft benaderd met de vraag of ze in de prostitutie wil werken en zijn er incidenten over de situatie dat vluchtelingen op stations in Nederland zijn benaderd door mannen die opvang voor de vluchtelingen zouden willen regelen. In

⁶ Kabinet 17 maart 2022, Kamerbrief over aanpak opvang vluchtelingen Oekraïne.

⁷ Signalen van mensenhandel en mensensmokkel dienen door burgers en (overheid)instanties te worden verstrekt aan de meest geëigende opsporingsorganisatie: signalen van mensensmokkel bij de KMar, signalen van arbeidsuitbuiting bij de NLA en signalen van overige vormen van mensenhandel bij de NP. Deze signalen worden door de NP, KMar en NLA vervolgens in veredelde vorm samengebracht bij het EMM ten behoeve van een organisatie-overstijgend beeld. Inhoudelijke informatie over trends kan (door externe instanties) rechtstreeks met het EMM worden gedeeld.

enkele gevallen heeft de NP daar vervolg aan gegeven in de vorm van een aanhouding. Tevens zijn onder deze incidentcode enkele registraties opgenomen waarin vermeld staat dat individuen met een zedenverleden interesse tonen in de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne.

Het Informatie Knooppunt Nationaal (IKN) van de NP heeft op 11 maart bericht daarnaast dat de politiediensten van Roemenië en Moldavië ernstige vermoedens hebben dat een deel van de vluchtelingen bij de grens is geronseld door mensenhandelaren. Ook de Nederlandse Liaison Officer gevestigd in Polen heeft dergelijke signalen onderkend. De vluchtelingen zouden een twijfelachtig aanbod hebben gekregen in relatie tot transport en/of opvang om vervolgens seksueel uitgebuit te worden.⁸

Koninklijke Marechaussee

In de EMM-database bevinden zich ten aanzien van mensenhandel en mensensmokkel van Oekraïners momenteel geen relevante incidenten en opsporingsonderzoeken van de KMar. De KMar geeft wel aan de laatste drie weken met regelmaat Oekraïners aan te treffen in voertuigen. Ook treffen ze migranten aan die aangeven eerder in Oekraïne te hebben verbleven en in dit kader blijkt sprake te zijn geweest van één casus waarbij misbruik werd gemaakt van Oekraïense documenten. Vanwege de grote hoeveelheid derdelanders die volgens Frontex uit Oekraïne zijn gevlucht en vanwege het feit dat er, zo geeft de Nederlandse Liaison Officer van Oekraïne aan, veel Oekraïense paspoorten, verblijfsvergunningen en stateloze ID-kaarten zijn gestolen of vervalst, is de KMar alert op irreguliere migranten van diverse nationaliteiten die al dan niet aangeven eerder in Oekraïne te hebben verbleven. Tegelijkertijd is de KMar alert op irreguliere migratie vanuit Rusland en Belarus. De KMar komt dagelijks op het niveau van het Landelijk Tactisch Commandocentrum bij elkaar om de situatie rondom Oekraïne te monitoren.

Nederlandse Arbeidsinspectie

In de EMM-database staan geen registraties van de NLA die gerelateerd zijn aan de situatie in Oekraïne. De NLA is wel alert op de mogelijkheid dat uitzendbureaus in Nederland naar Oekraïne reizen om vluchtelingen op te halen en ze vervolgens in Nederland aan het werk te zetten. Daarbij wordt de vleesindustrie als risicovolle sector gezien, omdat in deze sector de laatste jaren relatief veel misstanden zijn gesignaleerd in relatie tot arbeidsmigranten.

Immigratie- en Naturalisatiedienst

De IND heeft aangegeven alert te zijn op de ontwikkelingen omtrent Oekraïne, inclusief signalen van mensenhandel en mensensmokkel, door de ontwikkelingen aan verschillende crisistafels te bespreken. In het informatiesysteem INDIGO van de IND zijn er voor wat betreft de huidige onderzoeksperiode geen fraude-handhaving signalen geregistreerd die gerelateerd zijn aan mensenhandel en/of mensensmokkel van vluchtelingen uit Oekraïne. In week 9 stonden Oekraïners voor het eerst in de top 10 nationaliteiten voor wat betreft het aantal eerste asielaanvragen; na Syriërs en Afghanen waren zij in week 9 de derde nationaliteit met 43 aanvragen. In week 10 stonden Oekraïners niet expliciet vermeld in de top 10. De tijdelijke toename van het aantal eerste asielaanvragen in week 9 kan vermoedelijk worden verklaard door onbekendheid met de EU-richtlijn die in week 9 van kracht is gegaan.

⁸ Landelijk Intelbeeld (LIB) 11 maart 2022.

Internationaal

Op internationaal niveau heeft het EMM voor dit eerste intelligencebeeld gebruik gemaakt van informatie van Europol en Frontex die zij via haar partnerorganisaties tot haar beschikking heeft gekregen. Interpol heeft aangegeven bezig te zijn met een eerste analyse, die in de volgende versie van dit intelligencebeeld kan worden meegenomen. Dat geldt ook voor het European Multidisciplinary Platform Against Crime Threats (EMPACT), dat de mogelijkheden verkent om de situatie rondom Oekraïense mensenhandel te monitoren.

Europol

Europol heeft alle lidstaten verzocht extra alert te zijn op signalen van mensenhandel, met speciale aandacht voor alleenstaande minderjarigen, en om die signalen met hen te delen. Tot op heden heeft Europol echter enkel gefragmenteerde informatie ontvangen over mensenhandel in relatie tot vluchtelingen uit Oekraïne, waaronder de eerdergenoemde berichten van de politiediensten uit Roemenië en Moldavië. Wel heeft Europol enkele signalen uit open bronnen onderkend. Op online platforms en het *dark web* worden namelijk aanbiedingen geplaatst om de reis van Oekraïense mannen tussen de 18 en 60 jaar te faciliteren. Mannen van deze leeftijd mogen van de Oekraïense overheid immers het land niet verlaten. Vooral nog is er volgens Europol echter onvoldoende informatie om een betrouwbaar beeld te kunnen schetsen van mensenhandel en mensensmokkel. Europol blijft de situatie monitoren en zal op korte termijn een eerste beeld presenteren.

Frontex

Frontex heeft ook proactieve maatregelen genomen om mensenhandel te voorkomen, signaleren en aan te pakken. Zo heeft Frontex meerdere bewustwordingssessies georganiseerd voor eerste- en tweedelijns opsporingsambtenaren en heeft het mensenhandelrechercheurs ingezet in de EU-lidstaten grenzend aan Oekraïne. Naast dat Frontex een grote hoeveelheid derdelanders de grens over ziet gaan, zijn er voornamelijk weinig concrete zaken die zien op mensenhandel of mensensmokkel van vluchtelingen uit Oekraïne. Frontex geeft wel aan dat er op 14 maart een incident plaatsvond aan de Oekraïense kant van de grens waarbij sterke vermoedens waren van mensenhandel. Dit betrof twee derdelanders die met twee Oekraïense baby's de grens over probeerden te gaan, terwijl deze derdelanders zonder kinderen het land waren binnengekomen. In relatie tot migratie vanuit Rusland, noteerde Frontex daarnaast dat er tussen 8 en 21 maart bijna 40.000 mensen Rusland hebben verlaten via de Oostelijke grensroute. Onder andere doordat Litouwen, Letland en Estland hebben besloten om geen of minder visa af te geven en er nog een beperkt aantal luchtroutes beschikbaar zijn voor Russen om visumvrij te reizen, waarschuwt Frontex ook voor een toename in irreguliere migratie vanuit Rusland, maar ook vanuit Belarus.

Conclusie

In de huidige onderzoeksperiode zijn er op nationaal en Europees niveau nauwelijks concrete signalen van mensenhandel en mensensmokkel in relatie tot vluchtelingen uit Oekraïne bekend bij de partnerorganisaties van het EMM. Alle organisaties zijn alert, op de hoogte van de geruchten en monitoren de situatie, maar tot op heden is er onvoldoende informatie om een betrouwbaar beeld van de situatie te kunnen schetsen.

Expertisecentrum
Mensenhandel &
Mensensmokkel

Hanzelaan 93
8017 JE Zwolle

Postbus 100
3970 AA Driebergen

emm@politie.nl

OPENBAAR MINISTERIE

 POLITIE

Nederlandse Arbeidsinspectie
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Immigratie- en Naturalisatiedienst
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Koninklijke Marechaussee